

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Кафедра інформаційних систем в управлінні та обліку

20-6.1
20.11.23

Анна Олексіївна Пархомчук

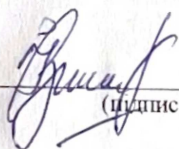
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

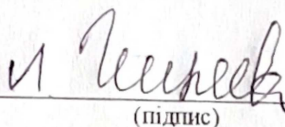
**«Обліково-аналітичне забезпечення управління
туристичним підприємством на засадах сталого розвитку»**

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

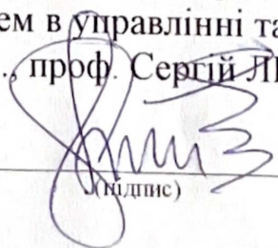
Науковий керівник
д.е.н., проф. Ірина ЗАМУЛА

(підпис)

Рецензент
д.е.н., проф. Людмила ЧИЖЕВСЬКА

(підпис)

Завідувач кафедри інформаційних
систем в управлінні та обліку
д.е.н., проф. Сергій ЛЕГЕНЧУК

(підпис)

Житомир
2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	
1.1. Економічна сутність операцій, що стосуються діяльності туристичних підприємств на засадах сталого розвитку.....	
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу діяльності туристичних підприємств на засадах сталого розвитку.....	
1.3. Організаційно-правова характеристика ТОВ «ДЖОІН АП!» та її вплив на організацію бухгалтерського обліку та фінансової звітності.....	
Висновки до розділу 1.....	
РОЗДІЛ 2. ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ДЖОІН АП!».....	
2.1. Організація облікового процесу у ТОВ «ДЖОІН АП!».....	
2.2. Методика бухгалтерського обліку у туристичному підприємстві.....	
2.3. Оподаткування діяльності туристичного підприємства.....	
2.4. Підготовка основних форм звітності у туристичному підприємстві.....	
Висновки до розділу 2.....	
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ДЖОІН АП!».....	
3.1. Організація аналізу діяльності туристичного підприємства.....	
3.2. Методика аналізу діяльності туристичного підприємства на прикладі ТОВ «ДЖОІН АП!».....	
Висновки до розділу 3.....	
РОЗДІЛ 4. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ТЕМИ «СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ».....	
4.1. Розробка методики проведення лекційних занять.....	
4.2. Розробка методики проведення практичних занять.....	
Висновки до розділу 4.....	

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність теми. Діяльність людини завжди пов'язана з певним використанням природних ресурсів, що, в свою чергу, веде до забруднення довкілля. Стосунки суспільства й природи – це постійний процес вирішення дилеми щодо необхідності зберігати природні ресурси та їх споживати задля продовження свого існування. Саме на основі такого принципу побудована Стратегія сталого розвитку, що сформована на основі 17 глобальних Цілей сталого розвитку на період до 2030 року, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» та Оновлена стратегія сталого розвитку ЄС. Ця Стратегія бере до уваги SWOT-аналіз та аналіз прогалин політики, законодавчих актів, програм і планів у таких сферах діяльності як економіка, соціальна політика, природокористування та охорона довкілля, сільське господарство, енергетика, транспорт, регіональний і місцевий розвиток, освіта та наука.

У формуванні проєкту Стратегії сталого розвитку України взяли участь представники органів державної влади та місцевого самоврядування всіх областей України, депутати різних рівнів, науковці та освітяни, представники інститутів громадянського суспільства, професійних об'єднань, бізнесу, ЗМІ, експерти міжнародних організацій. Стратегія спрямована на досягнення визначеної мети розвитку, а інструментом її впровадження є Національний план дій переходу України до сталого розвитку.

Говорячи безпосередньо про туристичну галузь, то це одна із галузей економіки, яка стрімко розвивається, проте спричинює антропогенні навантаження на природні екосистеми. Збільшення попиту населення на туристичні послуги зумовлений не лише фізіологічною потребою людини в оздоровленні, лікуванні, відпочинку, а й бажанням підвищити рівень економічної дохідності, створити нові робочі місця та історико-культурною зацікавленістю туристів. Саме тому забезпечення охорони довкілля має бути одним із першочергових завдань на усіх рівнях.

Розробка та впровадження в дію шляхів та програм екологізації є запорукою підтримки Стратегії сталого розвитку. Це в свою чергу дозволить такі напрями розвитку туристичної діяльності, що забезпечать охорону та

раціональне використання природних ресурсів. Саме тому обліково-аналітичне забезпечення діяльності туристичного підприємства відіграє важливу роль у функціонуванні системи управління, забезпечуючи взаємодію різних структурних підрозділів та реагуючи на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.

Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління туристичним підприємством на засадах сталого розвитку досліджувались в працях таких українських вчених: О. Г. Білорус, М. А. Голубець, М. І. Долішній, В. С. Кравців, Л. Г. Мельник, В. П. Мікловда, В. П. Прадун, В. М. Трегобчук, О. І. Фурдичко, М. І. Хилькотаін. Також дана тема висвітлювалась і серед зарубіжних вчених таких, як: Денісі Донелла Медоузта, Й. Рандерсон, Г. Дейлі. Отримані вченими результати теоретичних і практичних розробок мають велике значення для розвитку бухгалтерського обліку в даній галузі. Проте сучасність вимагає перегляду питань щодо обліково-аналітичного забезпечення управління туристичним підприємством на засадах сталого розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю туристичним підприємством на засадах сталого розвитку.

В ході дослідження поставлено ряд **завдань**, а саме:

- дослідити теоретичні та організаційно-правові засади обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю туристичних підприємств на засадах сталого розвитку;
- оцінити вплив організаційно-правової структури ТОВ "ДЖОІН АП!" на організацію бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- дослідити організацію та методику обліку туристичних підприємств на прикладі ТОВ "ДЖОІН АП!"
- дослідити організацію і методику аналізу управління діяльністю ТОВ "ДЖОІН АП!"
- провести аналіз діяльності ТОВ "ДЖОІН АП!", що включає оцінку показників діяльності.

Об'єктом дослідження є операції пов'язані з управлінням туристичним підприємством в системі бухгалтерського обліку в умовах реалізації цілей сталого розвитку.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і організаційно-методичних положень обліково-аналітичного забезпечення управління туристичним підприємством на засадах сталого розвитку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю туристичним підприємством на засадах сталого розвитку для задоволення інформаційних запитів управління підприємством.

В ході дослідження отримано результати, яким притаманна **наукова новизна**:

- встановлено, що бухгалтерський облік у туристичних підприємствах є засобом для досягнення цілей сталого розвитку через виконання ним інформаційної функції, а саме забезпечення інформацією зацікавлених внутрішніх і зовнішніх користувачів;

- визначено, що основними напрями обліку у ТОВ «ДЖОІН АП!» визначено облік розрахунків з покупцями (клієнтами – споживачами туристичних послуг), облік витрат і доходів такої діяльності, тому розроблено план рахунків для туристичних підприємств, що включає введення аналітичних рахунків першого та другого порядку для деталізації в частині місця надання послуг та мети (по Україні чи за кордоном);

- удосконалено методичне забезпечення бухгалтерського обліку в туристичних підприємствах в частині розвитку застосування елементів методу бухгалтерського обліку: рахунків (розроблено план рахунків для туристичних підприємств, що включає введення аналітичних рахунків першого та другого порядку для деталізації в частині місця надання послуг) та звітності (запропоновано та введено в практичну діяльність нову форму управлінського звіту для аналізу запитів ринку)

Інформаційною базою дослідження є наукові джерела, наукові статті, праці вітчизняних і зарубіжних вчених.

Практична цінність результатів дослідження полягає у можливості їх використання для удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку діяльності туристичних підприємств.

Апробацію результатів дослідження здійснено на міжнародній науково-практичній конференції «Глобалізаційні виклики економіки, обліку, фінансів та права».

Обсяг і структура магістерської роботи. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків і списку використаних джерел. **Обсяг текстової частини складає сторінки. Робота містить 9 таблиць, 19 рисунків та 1 додаток . Список використаних джерел налічує 30 найменувань.**

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1.1. Економічна сутність операцій, що стосуються діяльності туристичних підприємств на засадах сталого розвитку

Україна має потужний природно-ресурсний потенціал, але забруднення та нехтування бережливим ставленням до нього спричиняють значне погіршення стану природного середовища. Тому важливо активно працювати над зменшенням екологічних збитків та відновленням зруйнованих екосистем. В свою чергу, цьому сприяє такий тип туризму, як екотуризм, або зелений туризм. Він полягає у подорожі на територію, яка потребує допомоги або зусиль для її збереження. В ході цієї мандрівки, витрачені туристом гроші спрямовуються на заходи для збереження довкілля. Україна цілком спроможна до розвитку такого типу туризму завдяки багатій природі, а саме, завдяки великій кількості річок, озер, скель, каньйонів та інших різних мальовничих місць, таких як національні природні парки, біосферні заповідники, регіональні ландшафтні парки та штучно створені ботанічні, дендрологічні та зоологічні парки. В нашій країні, такий вид туризму більш активно розвинутий на західній частині території, наприклад Закарпаття.

Серед факторів, які стримують розвиток екотуризму в Україні, можна виділити такі:

- збільшення туристичного потоку може призвести до забруднення довкілля, зокрема водних ресурсів, повітря і землі, а також завдати шкоди природним екосистемам, зокрема руйнуючи різноманіття флори та фауни;

- нерідко незаконна забудова з'являється в околицях природних парків і заповідників для розміщення туристичних об'єктів, що порушує екологічний баланс;

- брак інфраструктури, такої як готелі, транспортні засоби і дороги, може призвести до зменшення туристичного потоку;
 - відсутність регулюючих законів і недостатній контроль за виконанням екологічних стандартів можуть призвести до збільшення забруднення та зниження якості природних ресурсів;
 - якщо розвиток екотуризму не сприятиме місцевій економіці, це може призвести до зменшення популярності екологічного туризму серед місцевого населення;
 - екологічний туризм може бути досить дорогим, особливо якщо він залежить від технологій, які дозволяють знижувати вплив на навколишнє середовище [1].
- Аналізуючи розвиток екотуризму в мирний час, то варто звернути увагу на як позитивні його наслідки для довкілля, так і негативні (табл. 1.1).

Таблиця 1.1. Наслідки екотуризму

<i>Позитивні наслідки</i>	<i>Негативні наслідки</i>
- грошові засоби, які безпосередньо спрямовані для використання у захисті довкілля, зазвичай збираються через внески за відвідування національних парків, заповідників, рибальства тощо; - підтримка та збереження особливо важливих природних територій; - заміщення галузей економіки, що шкодять навколишньому середовищу, екологічно безпечними та природоохоронними галузями, зокрема в аграрному та екологічному секторах туристичної галузі; - оптимізація використання землі; розвиток органічного виробництва; - збереження рідкісних видів та екосистем тощо.	- водні ресурси інтенсивно використовуються для забезпечення готелів, басейнів та безпосереднього використання туристами; - земельні ресурси деградують та виснажуються в результаті інтенсивного будівництва житла, доріг, аеропортів, пов'язаного з туризмом та відпочинком, використання земель як будівельного матеріалу для житлової інфраструктури; - зростання міжнародних туристичних перевезень у всіх видах транспорту збільшує забруднення атмосфери, шумове забруднення; - туризм впливає на біологічне різноманіття; - будівництво нових об'єктів туристичної інфраструктури призводить до збільшення використання енергії; - невідповідність архітектурних стилів курортних комплексів створює «естетичне забруднення» навколишнього природного середовища.

Задля мінімізації всі негативних наслідків екотуризму, було сформульовано такі принципи-заповіді екотуриста:

1. пам'ятати про вразливість Землі;
2. залишати тільки сліди, забирати з собою тільки фотографії;

3. пізнавати світ, у який потрапив: культуру народів, географію;
 4. шанувати місцевих мешканців;
 5. не купувати вироби, що піддають небезпеці довкілля;
 6. завжди ходити тільки протоптаними стежками;
 7. підтримувати програми захисту довкілля;
 8. де можливо, використовувати методи зберігання довкілля;
 9. підтримувати (патрунувати) організації, що сприяють захисту природи;
 10. подорожувати з фірмами, що підтримують принципи екотуризму [2].
- Також варто зупинитись на видах існуючого екотуризму, що зображені на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Види екотуризму

Серед прихильників екотуризму можна виділити такі категорії :

- природолюбів – люди, які люблять природу та активний відпочинок;
- екотуристи – люди, які дбають про довкілля та прагнуть підтримувати збереження екосистем;
- культурні туристи – люди, які бажають досліджувати традиції та культуру місцевого населення;
- сімейні туристи – батьки з дітьми, які шукають спосіб поєднати відпочинок і навчання дітей дбати про навколишнє середовище.

Проте беручи до уваги сучасні події в Україні, розвиток туристичної галузі був цілком зупинений через повномасштабне вторгнення росії. За даними Euromonitor International, у 2022 році ця галузь отримала збитки в розмірі 6,9

млрд. доларів США [3]. Звичайно, що на даний час ще складно оцінити втрати від воєнних дій, оскільки їх масштаби збільшуються мало не щодня.

В цілому, обов'язково варто зазначити, що дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду екотуризму допоможе виявити проблеми та розробити заходи для їх вирішення та ефективного розвитку екотуризму в Україні у післявоєнний період. Важливою також є співпраця з міжнародними організаціями, що займаються екотуризмом, для впровадження міжнародних стандартів і рекомендацій щодо розвитку цієї галузі. Крім того, важливим фактором є залучення інвестицій для розвитку екотуризму, що дозволить створити нові робочі місця та забезпечити стабільний ріст туристичної індустрії.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу діяльності туристичних підприємств на засадах сталого розвитку

Незалежно від країни, де відбувається екотуризм, він може мати як позитивний, так і негативний вплив на довкілля, саме більш гостре підняття проблем, що пов'язане з негативним впливом на природу спонукало Організацію Об'єднаних Націй створити Стокгольмську декларацію, яка визначала 26 принципів збереження довкілля, та Програму ООН по довкіл्लю, що включала 109 рекомендацій для початку дій на захист навколишнього середовища. Нова парадигма розвитку суспільства визначалась як форма взаємодії суспільства і природи, при якій задовольняються потреби теперішнього часу, але не ставиться під загрозу спроможність майбутніх поколінь задовольнити свої особисті потреби. [4] Більш сучасним документом, що регулює дане питання є прийняття "Цілей сталого розвитку 2030" у вересні 2015 року на Саміті ООН зі сталого розвитку у Нью-Йорку, в яких визначені ключові напрями розвитку країн та світу загалом. Цілі сталого розвитку складаються із 17 Глобальних цілей та 169 завдань (рис.1.2.)

Рис. 1.2. Глобальні цілі Сталого Розвитку

Аналізуючи інформацію, що стосується контролю даного питання в Україні, треба виокремити Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» (2017), у якій було адаптовано 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку. У 2020 році було прийнято Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [5].

Розглянемо, які з глобальних цілей Сталого Розвитку підтримує туризм.

Ціль 1: подолання бідності. Розвиток туризму в різних не надто розвинутих місцевостях створює нові робочі місця для місцевих жителів. Також набуває поширення поєднання агро та туристичного бізнесу у випадках, наприклад, коли фермери розширюють свої послуги та приймають туристів.

Ціль 3: міцне здоров'я та благополуччя. До 2022 року в Україні розвивався медичний туризм, і в 2019 році 65 тисяч іноземців стали пацієнтами в Україні, що складає \$182 млн доходу. З початком війни ця цифра в рази зменшила, хоча і до того вона була набагато нижча за витрати українських громадян на медичне обслуговування за кордоном. Через неможливість на даний час виїзду українців всіх категорій до інших країн для лікування, стратегічна потреба у розвитку цієї цілі стала очевидною.

Ціль 4: якісна освіта. До розвитку проєктів, що стосуються екотуризму, доцільно залучати освітні заклади, що пов'язані з культурою та туризмом.

Ціль 8: гідна праця та економічне зростання. Згідно статистики Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), туризм — це найбільша сфера економіки за кількістю робочих місць у малому та середньому бізнесі. 10 туристів дають роботу 2 працівникам, а \$1, вкладений у туризм, генерує \$7 у суміжних сферах.

Ціль 9: інновації та інфраструктура. Посилення туристичного потоку навіть у віддалені території ініціює зміни та сприяє інвестиційній привабливості, що, як наслідок, приведе до покращенню інфраструктури.

Ціль 10: скорочення нерівності. Для України актуальним питанням є існування нерівності через різницю у рівні життя та можливостях обласних центрів порівняно з малими містами та селами. І навіть на державному рівні переважно акцент саме на тих регіонах, де вже є розвиток, тому контраст тільки посилюється. Саме тому розвиток екотуризму нерозривно пов'язаний з підвищенням економічного стану менш розвинутих регіонів.

Ціль 11: сталий розвиток міст і спільнот. Розвиток нових туристичних продуктів дає можливість для посилення міжрегіональних і національних зв'язків, оскільки у екотуриста відсутні обмеження через кордони областей, він сприймає територію цілісно і орієнтується на свої цінності та необхідні умови.

Ціль 7 — відновлювальна енергетика, ціль 8 — відповідальне споживання, ціль 13 — боротьба зі зміною клімату, ціль 14 — збереження морських екосистем, ціль 15 — збереження екосистем суші. Всі перераховані цілі, пов'язані з екологічним ставленням до навколишнього середовища, мають велике значення для туризму, особливо в регіонах, де найбільш важливі природні цінності. А поповнення місцевих та державних бюджетів через туризм підсилює розуміння важливості дбайливого ставлення до природних ресурсів.

Щодо безпосередньо нормативного-правового регулювання туристичної діяльності в Україні, обов'язково варто зупинитись на Законі України «Про туризм». Цей Закон визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян

на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням туризму на території України [6]. Закон України "Про туризм" став правовим підґрунтям для розробки цілого комплексу галузевих нормативно-інструктивних документів, що регламентують конкретні аспекти туристичної діяльності [7]. Також про це свідчать останні Укази Президента України від 02.03.2001 року "Про підтримку розвитку туризму в Україні" [8] та від 14.12.2001 року "Про заходи щодо забезпечення реалізації державної політики у галузі туризму" [9]. В цілому ж державна політика в галузі туризму визначається Верховною Радою України.

Нормативно-правова база туристичної діяльності регулюється як спеціальним, так і загальним законодавством.

До норм загального законодавства належать:

- Конституція України, якою закріплені основні права і свободи людини, їх гарантії;

- Закони України - "Про захист прав споживачів", що є основою державного регулювання безпеки товарів і послуг з метою захисту людини, її майнового та природного середовища; "Про порядок виїзду із України і в'їзду в Україну громадян України"; "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті"; "Про страхування"; "Про рекламу"; "Про державний кордон України"; "Про охорону навколишнього природного середовища"; "Про правовий статус іноземців"; "Про підприємництво"; "Про підприємства в Україні"; "Про охорону культурної спадщини" тощо.

Правове забезпечення підприємницької діяльності, в тому числі туристичної, гарантується насамперед Законом України "Про підприємництво", ухваленим Верховною Радою України в 1991 році. Ключовими його розділами є:

- загальні положення щодо підприємництва (суб'єкти, свобода, обмеження, принципи та організаційні форми);

- умови здійснення підприємництва (державна реєстрація, право наймання працівників і соціальні гарантії, відповідальність суб'єктів, припинення діяльності);
- стосунки підприємця і держави (гарантії прав, державні підтримка та регулювання, діяльність іноземних підприємств, міжнародні договори) [10].

1.3. Організаційно-правова характеристика ТОВ «ДЖОІН АП!» та її вплив на організацію бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Дослідження туристичної галузі, її специфіки розвитку, особливостей ведення господарської діяльності та особливостей обліку доцільно розглядати вже на конкретному прикладі туристичного підприємства в Україні, а саме ТОВ «ДЖОІН АП!».

Наведемо деякі характеристики даного підприємства :

Повне найменування юридичної особи - Товариство з обмеженою відповідальністю "ДЖОІН АП!"

Місцезнаходження юридичної особи – Україна, м. Київ, вул. Харківське шосе, ХАРКІВСЬКЕ ШОСЕ, будинок 201-203, 2-А.

Код ЄДРПОУ – 38729427

Дата реєстрації - 13.05.2013 (10 років 1 місяць)

Розмір статутного капіталу - 72 671 000,00 грн.

Форма власності - Недержавна власність

Види діяльності – Основний - 79.12 Діяльність туристичних операторів.

Відомості про органи управління юридичної особи - ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ УЧАСНИКІВ; РАДА ДИРЕКТОРІВ.

Перелік засновників юридичної особи - ГЛОБАЛ ТРЕВЕЛ ХОЛДІНГ ЛТД, розмір внеску до статутного фонду: 72 671 000,00 грн. Частка (%): 100,00%

Власність та дозволи ТОВ "ДЖОІН АП!" - У підприємства ТОВ "ДЖОІН АП!" зареєстровано 16 торгових марок, 0 одиниць автотранспорту в користуванні, та 1 ліцензія.

Активний розвиток туристичної галузі позитивно впливає майже на всі галузі економіки. За даними Всесвітньої туристичної організації, сьогодні туризм посідає перше місце серед галузей світового господарського комплексу за обсягом експорту товарів і послуг. Тому варто детальніше зупинитись на діяльності туристичних підприємств, а саме на обліку надання туристичних послуг.

Перш за все, варто зазначити, що поєднання туризму як виду господарської діяльності зі сферами виробництва і торгівлі зумовили появу таких понять, як «туристична послуга», «туристичний товар», «туристичний продукт», з якими варто точніше розібратись для проведення подальших досліджень даної теми.

У Законі України «Про туризм» зазначено, що туристична діяльність спрямована на надання різних туристичних послуг споживачам. [7] Якщо ж туристичні послуги надаються комплексно, то вони розглядаються як туристичний продукт, якщо окремо — як послуга. Туристичний продукт виступає як комплекс матеріальних і нематеріальних благ, необхідних для обслуговування сукупності конкретних туристичних маршрутів, має цільовий характер, називається пакетом туристичних товарів і послуг, виступає на ринку як товарна одиниця. Закон України «Про туризм» визначає туристичний продукт як комплекс туристичних послуг, необхідних для задоволення потреб туриста під час його подорожі. Розглянемо схематично структуру, яка характеризує сутність і склад туристичного продукту згідно з Законом України «Про туризм» (рис. 1.3.).

Рис. 1.3. Сутність поняття туристичного продукту

Щодо туристичних послуг, це послуги суб'єктів підприємницької діяльності по розміщенню, харчуванню, транспортному, інформаційно-рекламному обслуговуванню, а також послуг закладів культури, спорту, побуту, розваг, направлених на задоволення потреб туристів. В свою чергу, дане поняття має класифікацію, що наведена на рис.1.4.

Рис. 1.4. Сутність поняття туристичної послуги

Продуктом праці та предметом реалізації туроператора виступає туристичний продукт як певна сукупність туристичних послуг, у формі туру. Туристична фірма реалізує туристичний продукт — сукупність таких туристичних послуг та товарів — проживання в готелі, харчування, квитки в музей, транспортне обслуговування та забезпечення сувенірною продукцією. При цьому вона розробляє тур, в якому вказує послідовність надання туристичних послуг та товарів з розподілом за днями та годинами. [10] Для споживача туристичний продукт розглядається як єдиний комплекс туристичних послуг, схематично це зображено на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Формування туристичного продукту для туриста

Розглядаючи організацію обліку на туристичних підприємствах, то певні особливості пов'язані з специфікою даної галузі: у одних є своя матеріальна база, а інші тільки організовують тури; доходом від надання туристичних послуг є вся сума, отримана від туристів, або тільки комісійна винагорода; необхідність додаткових витрат на забезпечення безпеки туристів; значні обсяги операцій з валютними коштами при організації іноземного та зарубіжного туризму тощо. Вплив на побудову обліку в туристичній діяльності має також необхідність виконання ряду обов'язкових вимог.

Особливості обліку туристичної діяльності, можна згрупувати за такими ознаками:

- 1) пов'язані з розміром підприємств (і можливістю застосування спрощеної форми обліку);
- 2) пов'язані з особливостями визнання доходу (на дату надходження коштів або за датою закінчення туру);
- 3) пов'язані з особливостями обліку витрат (невеликі туристичні фірми можуть вести облік тільки на рахунку 23 або лише на рахунках класу 8, а турбази, будинки відпочинку використовують рахунки 92 і 93;
- 4) обумовлені особливостями оподаткування тощо.[11]

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1

За результатами дослідження теоретичних та організаційно-правових засад обліку та аналізу діяльності туристичних підприємств на засадах сталого розвитку встановлено таке:

1. Україна має потужний природно-ресурсний потенціал, тому важливо активно працювати над зменшенням екологічних збитків та відновленням зруйнованих екосистем. В свою чергу, цьому сприяє такий тип туризму, як екотуризм, або зелений туризм. Він полягає у подорожі на територію, яка потребує допомоги або зусиль для її збереження. В ході цієї мандрівки, витрачені туристом гроші спрямовуються на заходи для збереження довкілля. Україна цілком спроможна до розвитку такого типу туризму завдяки багатій природі, а саме, завдяки великій кількості річок, озер, скель, каньйонів та інших різних мальовничих місць, таких як національні природні парки, біосферні заповідники, регіональні ландшафтні парки та штучно створені ботанічні, дендрологічні та зоологічні парки.

2. У 2020 році було прийнято Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Туризм підтримує наступні глобальні цілі Сталого Розвитку: подолання бідності, міцне здоров'я та благополуччя,

якісна освіта, гідна праця та економічне зростання, інновації та інфраструктура, скорочення нерівності, сталий розвиток міст і спільнот.

3. Активний розвиток туристичної галузі позитивно впливає майже на всі галузі економіки. За даними Всесвітньої туристичної організації, сьогодні туризм посідає перше місце серед галузей світового господарського комплексу за обсягом експорту товарів і послуг.

4. Специфіка діяльності та поєднання туризму як виду господарської діяльності зі сферами виробництва і торгівлі зумовили появу таких понять, як «туристична послуга», «туристичний товар», «туристичний продукт», облік яких має деяку специфіку.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ДЖОІН АП!»

2.1. Організація облікового процесу у ТОВ «ДЖОІН АП!»

Організація бухгалтерського обліку має велике значення для будь-якої компанії чи організації з багатьох причин. Насамперед, це внутрішній контроль, оскільки бухгалтерський облік допомагає встановити і підтримувати ефективний контроль в організації. Це допомагає уникнути шахрайства, помилок і непорозумінь в операціях та фінансовому управлінні. Також правильна організація обліку допомагає у плануванні і прийнятті рішень, так як забезпечує інформацію, яка допомагає керівництву в прийнятті стратегічних і оперативних рішень. Власники і менеджери можуть аналізувати фінансові звіти для оцінки ефективності діяльності і розробки планів на майбутнє. Систематичний облік допомагає забезпечити фінансову стабільність організації. Він дозволяє контролювати витрати, реалізовувати стратегії збільшення прибутку і зберігати достатні резерви капіталу. Таким чином можна підсумувати, що організація бухгалтерського обліку є необхідною для ефективного фінансового управління та забезпечення успішної діяльності організації в сучасному бізнес-середовищі.[12]

Аналізуючи організацію облікового процесу саме у ТОВ «ДЖОІН АП!», зазначимо наступне :

Форма ведення бухгалтерського обліку – журнально-ордерна форма.

При журнальній формі господарські операції відображаються в облікових регістрах під час надходження первинних документів або за підсумками за місяць, залежно від характеру і змісту операцій. На документах, дані яких включені до облікових регістрів, зазначають номери відповідних облікових регістрів і порядкові номери записів у них (номер рядка). В облікових регістрах, показники яких переносять в Головну книгу або в інші облікові регістри, роблять відповідну позначку про це у відповідному рядку регістру.

Головна книга використовується для узагальнення даних журналів, взаємної перевірки правильності записів за окремими рахунками і складання фінансової звітності. До Головної книги заносяться із журналів підсумки оборотів з кредиту рахунків. Відомості аналітичних даних заповнюються, як правило, після складання Журналів - реєстрів синтетичного обліку

Структура бухгалтерської служби. Лінійний тип організаційної структури передбачає пряме підпорядкування працівників бухгалтерської служби її керівникові — головному бухгалтерові. При цьому апарат бухгалтерської служби поділяється на групи обліку відповідно до основних об'єктів обліку. Структура бухгалтерської служби наведена на рис.2.1.

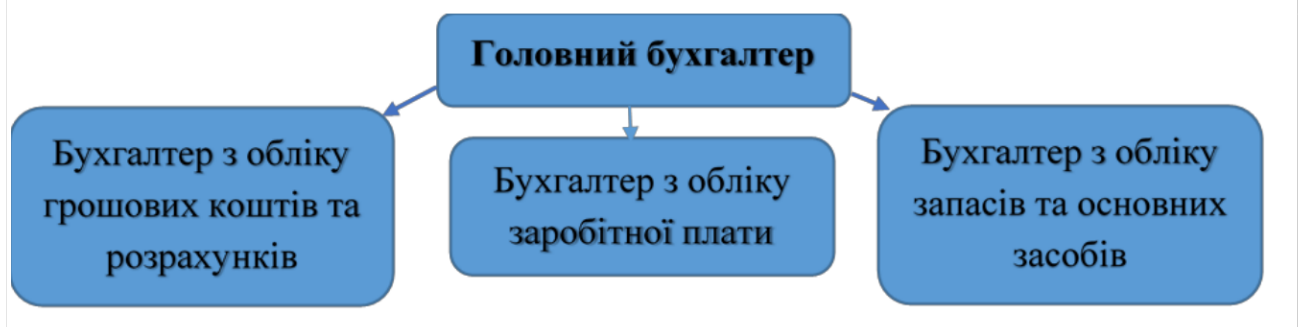

Рис. 2.1. Організаційна модель апарату бухгалтерії

Повноваження:

- головний бухгалтер: зведення всієї інформації, яку передають бухгалтера, які підпорядковуються, оформлення та подання звітності.

- бухгалтер з обліку грошових коштів та розрахунків : проведення всіх операцій по розрахунках з контрагентами, зведення всієї інформації по операціях з грошовими коштами та розрахунках та передача її головному бухгалтеру.

- бухгалтер з обліку заробітної плати : проведення всіх операцій по нарахуванню заробітної плати, відпускних, лікарняних, декретних працівників, зведення всієї інформації по даних операціях та розрахунках та передача її головному бухгалтеру.

-бухгалтер з обліку запасів та основних засобів : проведення всіх операцій по обліку запасів, оприбуткування на склад, списання їх на виробництво, по обліку основних засобів, нарахування амортизації, проведення переоцінок та інвентаризації.

Основна інформація з Наказу про облікову політику в частині організації бухгалтерського обліку:

-Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації та до його ліквідації.

-Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться у автоматизованій формі із застосуванням комп'ютерної бухгалтерської програми 1С Бухгалтерія.

-Бухгалтерський облік здійснюється централізованою бухгалтерією на підприємстві.

-З метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку й звітності проводити інвентаризацію активів і зобов'язань не рідше 1 разу в квартал. Інвентаризацію Основних засобів та нематеріальних активів проводити 1 раз на рік

-Підприємство застосовує рахунки класу 9 відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291.

-Для визначення суттєвості окремих об'єктів обліку, що відносяться до активів, зобов'язань і власного капіталу підприємства, за орієнтовний поріг суттєвості приймається величина у 30% відсотків від підсумку відповідно всіх активів, всіх зобов'язань і власного капіталу.

-Для визначення суттєвості окремих видів доходів і витрат орієнтовним порогом суттєвості є величина, що дорівнює 20% відсоткам чистого прибутку (збитку) підприємства.

-Порогом суттєвості з метою відображення переоцінки або зменшення корисності об'єктів обліку приймається величина, що дорівнює 5-відсотковому відхиленню залишкової вартості об'єктів обліку від їх справедливої вартості.

- Формування облікової політики

- Запаси

- При відпуску запасів у виробництво, з виробництва, продаж та іншому вибутті оцінка їх здійснюється за методом ФІФО.

- Одиницею аналітичного обліку запасів є їх найменування.

- У місцях зберігання (на складах) запаси обліковуються в натуральних одиницях.

- Необоротні активи

- Вартісна ознака предметів, що відносяться до основних засобів, прийнята в розмірі, що перевищує 20 000 грн. без ПДВ.

- Строк корисного використання (експлуатації) основних засобів та нематеріальних активів зазначається в окремому Наказі керівника при зарахуванні активу на Баланс.

- Амортизація основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) нараховується прямолінійним методом.

- Амортизація нематеріальних активів нараховується прямолінійним методом.

- Амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів і бібліотечних фондів нараховується у першому місяці використання об'єкта в розмірі 100 відсотків його вартості, яка амортизується.

- Ліквідаційна вартість основних засобів і нематеріальних активів дорівнює 0.

- Резерви і забезпечення

- Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів.

- Величина резерву сумнівних боргів визначається за методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості.

-Підприємством створюється забезпечення для відшкодування наступних (майбутніх) операційних витрат на виплату відпусток працівникам.

2.2. Методика бухгалтерського обліку у туристичному підприємстві на прикладі ТОВ «ДЖОІН АП!»

Аналізуючи обліково-аналітичне забезпечення управління туристичним підприємством, зокрема агротуризм, доречно буде розглянути такі основні напрями обліку як облік розрахунків з покупцями (клієнтами – споживачами туристичних послуг), облік витрат та доходів такої діяльності. Кожен з цих напрямів обліку має бути удосконалений у зв'язку з необхідністю врахувати вплив діяльності туристичного підприємства на навколишнє природне середовище.

Облік дебіторської заборгованості. Оскільки надання послуг такого характеру передбачає взаємодію замовника та виконавця актуально буде розглянути облік діяльності туристичних підприємств в розрізі операцій з покупцями та замовниками, а саме – дебіторську заборгованість.

Доцільно для початку визначити сутність самого поняття. Найточнішим, згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» є визначення дебіторської заборгованості як суми заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. В свою чергу, дебіторами виступають юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. [13]

Для більш детального обліку та аналізу доцільно проводити класифікацію заборгованості. За кордоном загальні правила, що стосуються класифікації дебіторської заборгованості, носять здебільшого рекомендаційний характер, тому рішення про порядок розміщення різних видів дебіторської заборгованості в балансі та ступінь деталізації цих статей визначається самостійно на підприємстві, і, відповідно, може існувати різний склад та структура

дебіторської заборгованості в балансі, проте, відповідно до українського законодавства, форма надання цієї статті чітко контролюється.

Отже, згідно з нормативними документами в Україні, існує класифікація дебіторської заборгованості за такими критеріями, що зображені на рис. 2.2.-2.8.

1. За строком :

2.

Рис. 2.2. Дебіторська заборгованість за строком

3. За об'єктами, щодо яких виникли зобов'язання :

Рис. 2.3. Дебіторська заборгованість за об'єктами, щодо яких виникли зобов'язання

4. За контрагентами:

Рис. 2.4. Дебіторська заборгованість за контрагентами

5. За ступенем вірогідності погашення :

Рис. 2.5. Дебіторська заборгованість за ступенем вірогідності погашення

6. За причинами виникнення :

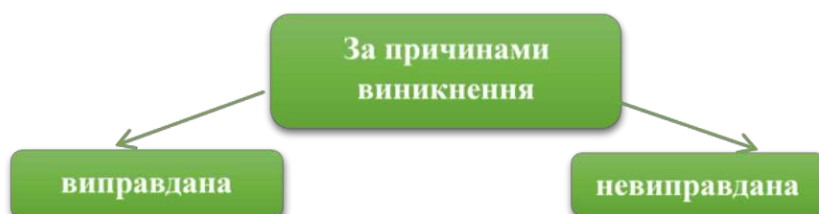

Рис. 2.6. Дебіторська заборгованість за причинами виникнення

7. За забезпеченістю :

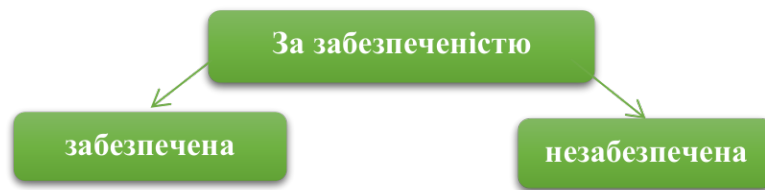

Рис. 2.7. Дебіторська заборгованість за забезпеченістю

Для достовірності облікових даних та правильності відображення дебіторської заборгованості у звітності підприємства важливу роль також відіграють її правильне визнання та достовірна оцінка. Керуючись П(С)БО 10, зазначимо умови визнання дебіторської заборгованості активом :

- коли існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод;
 - коли сума дебіторської заборгованості може бути достовірно визначена.
- [13].

Оскільки визнання дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги активом відбувається одночасно з визнанням доходу, тому доцільно буде також розглянути умови визнання доходу, що визначені в П(С)БО 15 «Дохід» :

- покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);
- підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);
- сума заборгованості може бути достовірно визначена;
- існує впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства.[15]

У тих випадках, коли початок та завершення надання туристичної послуги припадають на один звітний період, датою визнання доходу від реалізації буде дата завершення туру. У випадку, коли дата початку та завершення припадають на різні дати балансу, на практиці досить складно визначити достовірну суму доходу, узгодити її з замовником та оформити це первинними документами. Це пов'язано з тим, що ціна туру, як правило, є загальною без визначення окремої вартості усіх складових туристичного продукту, саме тому виконання всіх вимог

щодо визнання доходу можливо лише після завершення надання всіх послуг, що стосують туру.

Говорячи безпосередньо про агротуризм, такими послугами є організоване перебування туристів у селянській родині, яка займається сільськогосподарською та іншою діяльністю. Основу агротуристичної пропозиції становить розміщення, яке може бути поєднане з можливістю купівлі свіжих продуктів харчування на місці перебування, тому складові агротуризму не є новими, більшість з них — повсякденні. Окрім цього, до агротуризму належать деякі елементи персонального продажу та різного роду участі та спостереження за процесом сільськогосподарського виробництва. Найчастіше для суб'єктів, які пропонують агротуристичні послуги і продукти, він стає додатковим джерелом одержання доходів.

Реалізацією туристичних послуг завершується процес кругообігу оборотних засобів підприємства і створюється можливість поновлення циклу виробництва використовуючи виручку від реалізації послуг для придбання нових виробничих запасів, для оплати праці персоналу, розрахунків з різними організаціями, з бюджетом по податкам та іншим платежам, органами соціального та пенсійного страхування та інше. Тобто не весь дохід (що є виручкою або операційним або іншим доходом) збільшує капітал турфірми, але лише той, який перевищує розмір власних витрат, тобто тільки в тому випадку якщо в результаті даної операції сформувався прибуток, що і є збільшенням економічних вигод підприємства.

Також розглянемо випадки, коли надходження не визнаються доходом:

- сума ПДВ, акцизів, інших податків, що підлягають перерахуванню до бюджету і позабюджетних фондів;
- сума надходжень за договорами комісій, агентськими та іншими договорами;
- сума попередньої оплати товарів, послуг, продукції;
- сума задатку під заставу або погашення позики;
- надходження від первинного розміщення цінних паперів;
- сума авансу в рахунок оплати продукції, товарів, послуг;

- інші надходження, що належать іншим особам.

Для визначення фінансового результату діяльності за звітний період необхідно дотримуватися принципів визнання доходу, а саме:

-нарахування - датою відображення доходу в бухгалтерському обліку є дата фактичного надання туристичних послуг. При реалізації турпродукту по посередницьким договорам (комісії, доручення, агентським договорам) датою визначення доходу (виручки) від реалізації в бухгалтерському обліку туроператора є дата звіту турагента про надання послуг.

-відповідності – порівняння доходів і витрат.

-періодичності - доходи підприємства повинні розділятися по відповідним звітним періодам.

Розглянемо відображення в обліку процесу реалізації туристичної послуги безпосередньо туристу. Зазвичай співпраця відбувається на умовах повної передоплати, яка в обліку відображається наступними проводками, що наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. Витяг з журналу реєстрації господарських операцій

ДЕБЕТ	КРЕДИТ
30 «Каса»	681 «Розрахунки за авансами одержаними»
31 «Поточні рахунки в банках»	
643 «Податкові зобов'язання»	641 «Розрахунки за податками»

Документом, що надає право туристам отримати замовлені та оплачені туристичні послуги, є ваучер. Його отримання передбачає змогу отримати як попередньо оплачену туристичну послугу, так і супутні послуги, такі як страхування та транспортування. Таким чином виникає дебіторська заборгованість та доходи майбутніх періодів, оскільки, як зазначалось вище, дохід можна визнати лише після закінчення надання туристичних послуг. В обліку це відображається проводками, що наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2. Витяг з журналу реєстрації господарських операцій

ДЕБЕТ	КРЕДИТ
36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»	69 «Доходи майбутніх періодів»
681 «Розрахунки за авансами одержаними»	36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»
закінчення надання туристичної послуги	
69 «Доходи майбутніх періодів»,	703 «Дохід від реалізації послуг»
703 «Дохід від реалізації послуг»	641 «Розрахунки за податками»

Якщо з постачальником окремої туристичної послуги, яка входить до складу реалізованого туристичного продукту, укладено посередницьку угоду, то кошти, отримані від реалізації таких туристичних послуг, є транзитними. Відповідно до П(С)БО 15 «Дохід» суми, належні таким постачальникам, у дохід від реалізації туристичного продукту не включаться. Тому вартість туристичних послуг, отриманих від постачальника за посередницькою угодою, вираховується з доходу від реалізації на підставі звіту туроператора перед такими постачальниками. При цьому в обліку ця реалізація відображається таким чином: д-т 704 «Вирахування з доходу», к-т 686 «Розрахунки з довірителями, комітентами».

Розглядаючи відображення процесу реалізації послуги через туристичного агента на основі агентської угоди, варто зазначити, що всі ризики переходять від туроператора до турагента, який після виконання взятих на себе зобов'язань повинен надати звіт туроператору. В обліку такі операції відображені проводками, що наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3. Витяг з журналу реєстрації господарських операцій

ДЕБЕТ	КРЕДИТ
31 «Поточні рахунки в банках»	378 «Розрахунки з турагентами»
643 «Податкові зобов'язання»	641 «Розрахунки за податками і платежами»
передача ваучера	
д-т 378 «Розрахунки з турагентами»	69 «Доходи майбутніх періодів»
закінчення надання туристичної послуги	
69 «Доходи майбутніх періодів»	703 «Дохід від реалізації послуг»
703 «Дохід від реалізації послуг»	641 «Податкові зобов'язання»
складання звіту турагента	
93 «Витрати на збут»	378 «Розрахунки з турагентами»
641 «Розрахунки за податками і платежами»	378 «Розрахунки з турагентами»

Переходячи до витрат, що пов'язані з веденням такої господарської діяльності, зазначимо, що вони визнаються одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені. В свою чергу, витрати, які напряду пов'язані із організацією процесу надання туристичної послуги, прийнято вважати витратами виробництва, серед яких виділяють прямі та непрямі витрати.

Виробничу собівартість туристичної послуги складають прямі витрати, змінні загальновиробничі витрати та постійні розподілені загальновиробничі витрати. До прямих витрат включають витрати, що наведені на рис.2.8.

Рис.2.8. Прямі витрати

До загальновиробничих витрат належать усі витрати, пов'язані з виробництвом туристичного продукту, але ці витрати не можна віднести до конкретного туристичного продукту. Загальновиробничі витрати розподіляються пропорційно обраної туроператором бази розподілу, якою може бути кількість відпрацьованих людино-днів загальновиробничим персоналом, нормативна вартість прямих виробничих витрат, норматив туристичних днів, або інше. Формування туристичним оператором виробничої собівартості туристичного продукту відображається наступним чином (табл. 2.4).

Таблиця 2.4. Витяг з журналу реєстрації господарських операцій

ДЕБЕТ	КРЕДИТ
д-т 23 «Виробництво»	39 «Витрати майбутніх періодів»
23 «Виробництво»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
23 «Виробництво»	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»
д-т 23 «Виробництво»	209 «Інші матеріали»
д-т 23 «Виробництво»	66 «Розрахунки за виплатами працівникам»
д-т 23 «Виробництво»	65 «Розрахунки за соціальним страхуванням»
д-т 23 «Виробництво»	372 «Розрахунки з підзвітними особами»
д-т 23 «Виробництво»	91 «Загальновиробничі витрати»

До витрат на виробництво туристичного продукту не включається вартість туристичних послуг, що надаються сторонніми організаціями або підприємцями на основі укладених посередницьких договорів, оскільки їх вартість вираховується з доходу від реалізації. Таким чином, часто облікова собівартість сформованого туристичного продукту (за даними рахунку 23 «Виробництво») не відповідає собівартості, що зазначена в калькуляціях з метою розрахунку ціни його продажу. Таким чином, для отримання інформації про реальні «витрати» необхідно, крім дебетового обороту по рахунку 23 «Виробництво», врахувати й обороти по рахунку 704 «Вирахування з доходів».

На основі принципу бухгалтерського обліку «відповідності доходів і витрат» списання витрат виробництва до собівартості реалізованого туристичного продукту відбувається в день визнання доходів від реалізації туристичного продукту, тобто в останній день туристичного обслуговування (д-т 903 «Собівартість реалізації послуг», к-т 23 «Виробництво»).

Говорячи про рахунок 23 «Виробництво», доцільно буде розглянути ще й питання залишку на даному рахунку, тобто незавершене виробництво. Це стосується «перехідних» турів, коли початок та завершення обслуговування відбувається в різних місяцях. Витрати на виробництво туристичного продукту формуються у туроператора у міру надання сторонніми організаціями туристичних послуг. Таким чином, незавершене виробництво складається з витрат на формування туристичного продукту, понесених до початку або під час туристичного обслуговування, але дохід від реалізації якого буде визнано в наступному звітному періоді.

Доцільно ще більш детально зупинитись на питанні формування собівартості туристичних послуг та формування витрат. Оскільки витрати, що пов'язані з веденням такої господарської діяльності, визнаються одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені, проте ті витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені. В свою чергу, витрати, які напряду пов'язані із організацією процесу надання туристичної послуги, прийнято вважати витратами виробництва, серед яких виділяють прямі та непрямі витрати. Саме проблема деякої неточності облікового відображення понесених туристичним оператором витрат у процесі створення туристичного продукту зумовлює завищення їх собівартості. Як зазначалось раніше, формування собівартості послуг відбувається за допомогою рахунку 23 «Виробництво». Для більш детального відображення витрат ТОВ «ДЖОІН АП!» запропоновано аналітичний поділ рахунку 23 «Виробництво».

Таблиця. 2.5.

Витяг з робочого плану рахунків ТОВ «ДЖОІН АП!»

<i>Клас рахунків</i>	<i>Рахунок</i>	<i>Аналітичний рахунок першого порядку*</i>	<i>Аналітичний рахунок другого порядку (в розрізі послуг в межах України та за кордоном)*</i>
2 «Запаси»	23 «Виробництво»	231 «Створення туристичного продукту»	2311 «Створення туристичного продукту в Україні»
			2312 «Створення туристичного продукту за кордоном»
		232 «Надання екскурсійних послуг»	2321 «Надання екскурсійних послуг в Україні»
			2322 «Надання екскурсійних послуг за кордоном»
		233 «Послуги з розміщення туристів»	2331 «Послуги з розміщення туристів в Україні»
			2332 «Послуги з розміщення туристів за кордоном»
		234 «Послуги пасажирського транспорту»	2341 «Послуги пасажирського транспорту в Україні»
			2342 «Послуги пасажирського транспорту за кордоном»
		235 «Послуги із забезпечення харчуванням»	2351 «Послуги із забезпечення харчуванням в Україні»
			2352 «Послуги із забезпечення харчуванням за кордоном»
		236 «Надання послуг, що стосуються оформлення документів»	2361 «Надання послуг, що стосуються оформлення документів в Україні»
			2362 «Надання послуг, що стосуються оформлення документів за кордоном»

Аналітичні рахунки першого та другого порядку дають змогу підвищити інформативність бухгалтерського обліку витрат і калькулювання собівартості туристичного продукту з урахуванням особливостей діяльності, а також враховуючи місце надання послуг – в Україні чи за кордоном.

2.3. Оподаткування діяльності туристичного підприємства

Ведення діяльності туристичних підприємств включає в себе і ведення податкового обліку. Така діяльність зазвичай оподатковується податком на додану вартість та податком на прибуток. У разі якщо була обрана спрощена система оподаткування – єдиним податком. Специфічним для такої діяльності є туристичний збір. Детальніше облік в розрізі кожного податку наведено нижче.

Податок на додану вартість. При поставці туроператором туристичного продукту податкові зобов'язання з ПДВ визначаються ним за спеціальними правилами, встановленими у п. 207.6 ПКУ, на дату поставки туристичного продукту (туристичної послуги) споживачеві (тобто на дату оформлення документа, що підтверджує факт цієї поставки). Сума ПДВ визнається шляхом множення бази оподаткування на ставку ПДВ. [18]

Податок на прибуток. Порядок формування туристичних витрат в розрізі оподаткування податком на прибуток залежить від того, на підставі яких договорів здійснені такі витрати: прямих (договори купівлі-продажу) або посередницьких (агентські договори, договори доручення або комісії). Тому доцільно буде розглядати облік в розрізі цих договорів.

Дохід від реалізації турпродукту, туристичних послуг визнається в розмірі договірної (контрактної) вартості за умови, що з постачальниками укладено прямі договори. Якщо окремі послуги чи весь турпродукт реалізовано на підставі посередницького договору, то до доходу включається тільки винагорода за реалізацію таких туристичних послуг, такого туристичного продукту.

Єдиний податок. Відповідно до ст. 5 Закону про туризм туроператорами можуть бути виключно юридичні особи. Відповідно до ПКУ вони можуть

вибрати спрощену систему оподаткування (потрапити до 3-х груп платників єдиного податку).

ПКУ не обмежує представників цих груп-спрощенців у виборі контрагентів, а значить, вони можуть укладати угоди з будь-якими особами: громадянами та суб'єктами господарювання, як із суб'єктами господарювання, що знаходяться на спрощеній системі оподаткування, так і з тими, хто знаходиться на загальній системі оподаткування. Дохід виникає за датою надходження коштів. При цьому його сума може відрізнятися в залежності від того, яким чином туроператор здійснює свою діяльність. Якщо туроператор реалізує свій туристичний продукт (або інші туристичні послуги) безпосередньо, без залучення туристичного агента, то базою для оподаткування єдиним податком буде вся сума, яка надійшла від туриста (за вирахуванням ПДВ, для платників єдиного податку за ставками 2 % або 4 %).

Якщо дохід туроператора-платника єдиного податку отриманий в іноземній валюті, то необхідно враховувати положення п. 292.5 ПКУ. Відповідно до згаданого пункту дохід, отриманий в іноземній валюті, перераховується у гривні за курсом НБУ на дату його отримання. Орієнтуватися необхідно на дату зарахування коштів саме на поточний інвалютний, а не розподільчий рахунок, оскільки останній служить лише для технічних цілей, про що свого часу говорили і податківці (див. п. 2 Узагальнюючого податкового роз'яснення щодо окремих питань застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності зі сплатою єдиного податку суб'єктами малого підприємництва — юридичними особами, затвердженого наказом ДПАУ від 07.04.2010 р. № 224).

[18]

Туристичний збір. Це місцевий збір, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету (п. 268.1 ПКУ). Туристичний збір стягується згідно з рішенням сільської, селищної або міської ради. Обов'язок щодо справляння туристичного збору (а саме обов'язок з його нарахування, утримання та сплату до місцевого бюджету) покладено на податкових агентів, перерахованих у п.п. 268.5.1 ПКУ:

- адміністрації готелів, кемпінгів, мотелів, гуртожитків для приїжджих та інших закладів готельного типу, санаторно-курортні заклади;
- квартирно-посередницькі організації, які направляють неорганізованих осіб на поселення у будинки (квартири), що належать фізичним особам на праві власності або на праві користування за договором найму;
- юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців, які уповноважуються сільською, селищною або міською радою справляти збір на умовах договору, укладеного з відповідною радою.

Як випливає з п.п. 268.6.1 ПКУ, податкові агенти справляють збір під час надання послуг, пов'язаних з тимчасовим проживанням (ночівлею), і зазначають суму сплаченого збору окремим рядком у рахунку (квитанції) на проживання.

Згідно з п.п. 268.7.1 ПКУ сума туристичного збору, обрахована відповідно до податкової декларації за звітний податковий квартал, сплачується у строки, визначені для квартального звітного (податкового) періоду. Податкову декларацію туристичного збору, форма якої затверджена наказом Державної податкової адміністрації України від 21.12.2012 р. № 1402, потрібно подати до податкової адміністрації протягом 40 календарних днів, наступних за останнім календарним днем звітного податкового кварталу (п.п.49.18.2 ПКУ). Сплатити збір потрібно протягом 10 календарних днів після граничного строку подання декларації за звітний податковий квартал. Подавати податкову декларацію туристичного збору податковий агент зобов'язаний незалежно від наявності податкового зобов'язання у звітному кварталі.

2.4. Підготовка основних форм бухгалтерської звітності у туристичному підприємстві

В своїй діяльності ТОВ «ДЖОІН АП!» використовує такі види звітності як:

- 1) фінансова;
- 2) статистична;
- 3) управлінська.

Фінансова звітність. В загальному, фінансовою звітністю є така бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».[19]

Щодо підготовки основних форм звітності, то туристичне підприємство подає ті самі типові форми, що включають в себе баланс (форма № 1), звіт про фінансові результати (форма № 2), звіт про рух грошових коштів (форма № 3) і звіт про власний капітал (форма № 4).

Для подальшого аналізу доцільно навести витяги з фінансової звітності ТОВ «ДЖОІН АП!» за 2022 рік.

Баланс (Звіт про фінансовий стан) за 2022 рік

Актив			
Назва рядка	Код рядка	На початок звітної періоду, тис. грн	На кінець звітної періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	42 296.00	32 710.00
первісна вартість	1001	74 277.00	75 323.00
накопичена амортизація	1002	31 981.00	42 613.00
Основні засоби	1010	2 743.00	1 301.00
первісна вартість	1011	14 512.00	14 540.00
знос	1012	11 769.00	13 239.00
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	1 777.00	2 085.00
Усього за розділом I	1095	46 816.00	36 096.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	338.00	101.00
Виробничі запаси	1101	338.00	101.00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	4.00	26.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	5 927.00	3 357.00
з бюджетом	1135	1.00	1.00
з нарахованих доходів	1140	53.00	186.00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	699 009.00	984 009.00
Гроші та їх еквіваленти	1165	71 837.00	38 574.00
Рахунки в банках	1167	71 837.00	38 574.00
Витрати майбутніх періодів	1170	4 230.00	81.00
Інші оборотні активи	1190	970.00	1 013.00
Усього за розділом II	1195	782 369.00	1 027 348.00
Баланс	1300	829 185.00	1 063 444.00

Пасив			
Назва рядка	Код рядка	На початок звітної періоду, тис. грн	На кінець звітної періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	72 671.00	72 671.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-225 853.00	-349 180.00
Усього за розділом I	1495	-153 182.00	-276 509.00
товари, роботи, послуги	1615	802.00	2 733.00
розрахунками з бюджетом	1620	341.00	409.00
розрахунками зі страхування	1625	275.00	496.00
розрахунками з оплати праці	1630	1 048.00	1 833.00
за одержаними авансами	1635	433 602.00	391 446.00
Поточні забезпечення	1660	4 959.00	6 214.00
Інші поточні зобов'язання	1690	541 340.00	936 822.00
Усього за розділом III	1695	982 367.00	1 339 953.00
Баланс	1900	829 185.00	1 063 444.00

Рис.2.9. Витяг зі звіту про фінансовий стан ТОВ «ДЖОІН АП!» за 2022 рік

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2022 рік

Фінансові результати			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	7 196.00	34 265.00
Валовий: прибуток	2090	7 196.00	34 265.00
Інші операційні доходи	2120	18 103.00	16 005.00
Адміністративні витрати	2130	30 551.00	33 467.00
Витрати на збут	2150	26 703.00	30 906.00
Інші операційні витрати	2180	92 355.00	61 222.00
збиток	2195	124 310.00	75 325.00
Дохід від участі в капіталі	2200	51.00	
Інші фінансові доходи	2220	3 008.00	5 467.00
Інші доходи	2240	2 000.00	
Втрати від участі в капіталі	2255	1 978.00	
Інші витрати	2270	2 000.00	
збиток	2295	123 229.00	69 858.00
збиток	2355	123 229.00	69 858.00
Сукупний дохід			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-123 229.00	-69 858.00
Елементи операційних витрат			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Матеріальні затрати	2500	832.00	3 992.00
Витрати на оплату праці	2505	26 012.00	24 443.00
Відрахування на соціальні заходи	2510	5 399.00	4 656.00
Амортизація	2515	12 102.00	12 670.00
Інші операційні витрати	2520	105 264.00	79 834.00
Разом	2550	149 609.00	125 595.00

Рис.2.10. Витяг зі звіту про фінансові результати ТОВ «ДЖОІН АП!» за 2022 рік

Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом) за 2022 рік

Рух коштів у результаті операційної діяльності

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, грн	За аналогічний період попереднього року, грн
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	7 196.00	34 265.00
Повернення податків і зборів	3005	9.00	
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	2 745 630.00	10 687 332.00
Надходження від повернення авансів	3020	30 731.00	595.00
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	2 876.00	
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	3.00	67.00
Інші надходження	3095	348.00	5 648.00
Витрачання на оплату: Товарів (робіт, послуг)	3100	2 731 944.00	8 331.00
Праці	3105	19 436.00	17 522.00
Відрахувань на соціальні заходи	3110	5 234.00	4 749.00
Зобов'язань з податків і зборів	3115	5 200.00	10 711.00
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	492.00	3 673.00
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	4 708.00	7 038.00
Витрачання на оплату авансів	3135	18 752.00	32 429.00
Витрачання на оплату повернення авансів	3140	5 177.00	10 552 897.00
Інші витрачання	3190	614.00	39 414.00
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	427.00	61 863.00

Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, грн	За аналогічний період попереднього року, грн
Надходження від отриманих: відсотків	3215	5 541.00	
Надходження від погашення позик	3230	5 661.00	3 613.00
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255	2 286.00	3 276.00
необоротних активів	3260	1 074.00	926.00
Витрачання на надання позик	3275	37 662.00	7 065.00
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-35 361.00	-2 113.00
Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, грн	За аналогічний період попереднього року, грн
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	-34 934.00	59 750.00
Залишок коштів на початок року	3405	71 837.00	28 825.00
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	1 671.00	-16 738.00
Залишок коштів на кінець року	3415	38 574.00	71 837.00

Статистична звітність. Звітність, що формується для Держкомстату України є корисними для розробки стратегії підприємства з огляду на показники роботи туристичної галузі. Прикладом такої звітності є форма державного статистичного спостереження № 1-туризм “Звіт про туристичну діяльність”. Форма відображає інформацію щодо діяльності:

- туроператорів (юридичних осіб), пов’язаної з формуванням і просуванням туристичного пакету, його продажем;
- турагентів (юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців), які здійснювали посередницьку діяльність із реалізації туристичного пакету туроператорів та туристичних послуг інших суб’єктів туристичної діяльності.

Управлінська звітність. Враховуючи специфіку діяльності туристичних підприємств, можна зробити висновки, правильне ведення обліку можливе лише за умови оперативної передачі інформації між всіма організаційними ланками підприємства. Для цього виникає необхідність у розробці внутрішньої форми звіту, яка охопить загальну інформацію про діяльність підприємства (табл.2.6).

Таблиця 2.6. Витяг з управлінського звіту

Показники	Сума
Дані щодо витрат	
Послуги з розміщення туристів	
- з них у готелях та аналогічних засобах розміщування (готелях, мотелях)	
- з них в інших засобах розміщування (хостелах, будинках, пансіонатах та базах відпочинку, туристських базах, кемпінгах, інших місцях для тимчасового розміщування)	
Послуги пасажирського транспорту	
- з них залізничного пасажирського транспорту	
- з них повітряного пасажирського транспорту	
- з них водного пасажирського транспорту	
- з них наземного пасажирського транспорту	
Послуги із забезпечення харчуванням	
Спортивні та рекреаційні послуги	
Послуги в галузі культури, екскурсійне обслуговування	
Дані щодо доходів	
Реалізація туристичних послуг	
- з них внутрішнім туристам для подорожі по Україні	
- з них в'їзним (іноземним) туристам для подорожі по Україні	
- з них виїзним туристам для подорожі за кордон	
Реалізація туристичних послуг з поділом за метою поїздки	
- службова, ділова, навчання	
- дозволля, відпочинок	
- лікування	
- спортивний туризм	

Розроблений управлінський звіт призначений для керівництва та вищого рівня управління підприємством, він містить необхідну інформацію для прийняття рішень на рівні структурних підрозділів. Його наповнення може бути уточнене підприємством самостійно з урахуванням особливостей діяльності суб'єкта господарювання та відповідно до інформаційних запитів.

Запропонована форма управлінського звіту спрямована на удосконалення облікового забезпечення бухгалтерського обліку туристичних підприємств, а також дозволяють надавати повну та достовірну інформацію керівництву про основні показники витрат та реалізації в розрізі надання туристичних послуг. Використовуючи дані із запропонованого звіту, можна детальніше проаналізувати витрати підприємства у розрізі витрат на розміщення, транспортування, харчування, спортивних та рекреаційних послуг, послуг в галузі культури. Аналізуючи доходи, таким чином можна детальніше розділити

прибутки від діяльності в межах України та за кордоном, прибутки від різних видів наданих послуг у розрізах мети. Аналіз такої інформації допоможе управлінському персоналу краще зорганізовувати роботу підприємства згідно з попитом.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

За результатами дослідження облікового забезпечення управління туристичним підприємством встановлено таке:

1. ТОВ «ДЖОІН АП!» має лінійний тип організаційної структури апарату бухгалтерії, що передбачає пряме підпорядкування працівників бухгалтерської служби її керівникові — головному бухгалтерові. При цьому апарат бухгалтерської служби поділяється на групи обліку відповідно до основних об'єктів обліку.

2. Основними напрями обліку на ТОВ «ДЖОІН АП!» визначено облік розрахунків з покупцями (клієнтами – споживачами туристичних послуг), облік витрат та доходів такої діяльності. Для більш детального обліку було запропоновано ввести аналітичні рахунки першого та другого порядку для деталізації в частині місця надання послуг (по Україні чи за кордоном).

3. Ведення діяльності туристичних підприємств включає в себе і ведення податкового обліку. Така діяльність зазвичай оподатковується податком на додану вартість та податком на прибуток. У разі якщо була обрана спрощена система оподаткування – єдиним податком. Специфічним для такої діяльності є туристичний збір.

4. Для цілей аналізу будь-якого підприємства, зокрема такого підприємства туристичної галузі, як ТОВ «ДЖОІН АП!» доцільно розглядати такі види звітності, як фінансова, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства, статистична, що формується для Держкомстату України, управлінська, що передбачає ведення окремих оперативних форм звітності для власних потреб та швидкого аналізу.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ДЖОІН АП!»

3.1. Організація аналізу діяльності туристичного підприємства

Для більш детального розкриття питання щодо організації і методики аналізу на туристичному підприємстві, для початку варто розглянути безпосередньо поняття «аналіз». Аналіз – це процес розкриття та розуміння деталей, структури, факторів і взаємозв'язків в об'єкті чи ситуації для отримання цінної інформації, знань та висновків.

Основні аспекти та значення аналізу включають:

- 1) Отримання інформації: Аналіз допомагає вилучити інформацію з великої кількості даних або деталей, надаючи можливість фокусуватися на суттєвих аспектах.
- 2) Розуміння складних ситуацій: Складні проблеми і ситуації можуть бути розкриті і розібрані на менші компоненти для з'ясування причин і наслідків.
- 3) Прийняття рішень: Аналіз надає підставу для прийняття інформованих рішень, допомагає оцінювати альтернативи і ризики, допомагаючи знайти найкращий план дії.
- 4) Прогнозування: Аналіз може включати в себе прогнозування майбутніх подій і тенденцій на основі аналізу історичних даних і факторів.
- 5) Виправлення помилок і вдосконалення процесів: Шляхом аналізу можна виявити помилки, недоліки та покращити процеси і функціонування систем.
- 6) Підтримка досліджень і наукової роботи: Аналіз є ключовим інструментом для вивчення явищ, експериментів і отримання результатів.
- 7) Управління ресурсами: Аналіз може допомогти визначити оптимальне використання ресурсів, включаючи фінанси, людські ресурси, матеріали і час.

8) Моніторинг та оцінка виконання: Шляхом аналізу можна відстежувати і оцінювати виконання задач і цілей, встановлених для проєктів, програм і організацій.

9) Створення знань і нових ідей: Аналіз може сприяти виявленню нових ідей, теорій і концепцій, а також розвитку нових знань.

Загалом, аналіз грає важливу роль у вирішенні проблем, прийнятті рішень і розвитку діяльності.

Говорячи про види аналізу, то залежно від ролі аналізу в управлінні вирізняють управлінський (внутрішній) аналіз, що забезпечує аналітичною інформацією керівництво підприємства та фінансовий (зовнішній) аналіз, який забезпечує зовнішніх користувачів інформацією про підприємство.

Щодо управлінського аналізу, це процес оцінки та аналізу всіх аспектів та компонентів внутрішньої діяльності підприємства з метою з'ясування його поточного стану, сильних і слабких сторін, можливостей і загроз для подальшого розвитку та управління. Внутрішній аналіз допомагає керівництву підприємства приймати ефективні управлінські рішення, вдосконалювати процеси і визначати стратегічні пріоритети.

Основні аспекти управлінського аналізу включають:

1) Фінансовий аналіз: Оцінка фінансового стану підприємства, включаючи аналіз прибутковості, ліквідності, заборгованості, керованого капіталу і інших фінансових показників. Це допомагає визначити фінансову стійкість та ефективність управління ресурсами.

2) Організаційна структура і керівництво: Аналіз структури підприємства, розподілу обов'язків та відповідальностей, компетенцій керівництва і команди. Це допомагає визначити ефективність організації і рівень комунікації всередині неї.

3) Операційний аналіз: Оцінка операційних процесів, включаючи виробництво, постачання, логістику, робочу силу, якість продукції і послуг. Це допомагає виявити можливості для оптимізації процесів і зниження витрат.

4) Маркетинговий аналіз: Аналіз ринку, конкурентів, товарів і послуг, маркетингових стратегій та клієнтської бази. Це допомагає визначити шляхи розвитку ринкової стратегії та залучення нових клієнтів.

5) Інновації, дослідження і розвиток: Оцінка потенціалу для інновацій, досліджень і розвитку. Це може включати в себе аналіз технологічних можливостей, патентів, нових продуктів і послуг.

6) Людські ресурси і управління персоналом: Оцінка кадрового потенціалу, навичок і мотивації співробітників, а також політики управління персоналом. Це допомагає підприємству розвивати ефективну робочу силу.

7) Стратегічне управління і планування: Визначення стратегічних цілей і завдань, а також розробка стратегічних планів і механізмів визначення їхньої реалізації.

8) Оцінка ризиків і можливостей: Виявлення потенційних ризиків і можливостей, які можуть вплинути на діяльність підприємства, що допомагає розробити стратегії управління ризиками.

Управлінський аналіз є ключовою частиною стратегічного планування та управління підприємством. Він допомагає керівництву визначити потреби в удосконаленні і розвитку, а також виявити можливості для покращення конкурентоспроможності підприємства.

Під проведенням фінансового (зовнішнього) аналізу підприємства розуміється процес оцінки фінансового стану та результатів діяльності підприємства на основі інформації, яка міститься у фінансових звітах із зовнішніх джерел, таких як баланс, звіт про прибуток і звіт про грошові потоки. Фінансовий аналіз використовується для оцінки фінансової стійкості, прибутковості та ефективності використання ресурсів підприємства та включає в себе такі аспекти як :

1) Оцінка фінансового стану: Аналіз балансу допомагає визначити фінансову стійкість підприємства, включаючи його активи, зобов'язання і власний капітал.

2) **Аналіз прибутковості:** Дослідження звіту про прибуток дозволяє визначити прибутковість підприємства, маржинальність та зв'язок прибутковості з обсягами продажів і витратами.

3) **Оцінка ліквідності:** Вивчення звіту про грошові потоки допомагає оцінити ліквідність підприємства, його здатність виконувати поточні зобов'язання та оплачувати витрати.

4) **Аналіз кредитоспроможності:** Визначення здатності підприємства виконувати фінансові зобов'язання перед кредиторами та визначення рівня ризику.

5) **Визначення факторів росту і ризику:** Аналіз фінансових показників допомагає визначити фактори, які впливають на ріст і ризик підприємства.

6) **Порівняння з конкурентами і галузевими стандартами:** Порівняння фінансових показників з аналогічними показниками конкурентів та галузевими середніми допомагає визначити конкурентну перевагу і можливості для покращення.

7) **Підготовка фінансової звітності для зацікавлених сторін:** Фінансовий аналіз допомагає підготувати фінансову звітність для інвесторів, кредиторів, регулюючих органів та інших зацікавлених сторін.

8) **Стратегічне планування і прийняття рішень:** Результати фінансового аналізу допомагають у формулюванні стратегій та прийнятті стратегічних рішень.

В цілому, фінансовий аналіз є важливим інструментом управління підприємством, оскільки він допомагає виявити сильні та слабкі сторони бізнесу, забезпечує об'єктивне підґрунтя для прийняття рішень і сприяє забезпеченню фінансової стійкості та розвитку підприємства.

Доцільно буде зупинитись і на такому питанні як джерела інформації для проведення аналізу, це всі дані, що містять документи бухгалтерського, статистичного й оперативного обліку, а також усі види звітності, первинна облікова документація. Найважливіша роль в інформаційному забезпеченні

аналізу належить бухгалтерському обліку і звітності, де найбільше повно відображено господарські явища, процеси, їх результати.

3.2. Методика аналізу діяльності туристичного підприємства на прикладі ТОВ «ДЖОІН АП!»

Щодо аналізу діяльності на туристичному підприємстві на прикладі ТОВ «ДЖОІН АП!», то доцільно буде зупинитись на аналізі обсягу пропозиції і реалізації туристичних послуг, який рекомендовано проводити згідно з наступним планом:

- 1) загальна характеристика туристичного підприємства ТОВ «ДЖОІН АП!»
- 2) аналіз структури обслугованих туристів за цілями відвідування, за віковими категоріями, за напрямками турів;
- 3) аналіз основних фінансово-економічних показників.

Зупинимось детальніше на кожному пункті плану.

1) Основний вид діяльності ТОВ «ДЖОІН АП!» 79.12 Діяльність туристичних операторів, ліцензію на ведення якої було видано Міністерством економічного розвитку і торгівлі України 4 грудня 2015 року. ТОВ «ДЖОІН АП!» надає туристичні послуги по більше, ніж 60 напрямкам для подорожей у різні куточки світу. Туроператор є засновником та організатором щорічної туристичної події INSIDE TRAVEL INDUSTRY, спрямованої на розвиток туристичної галузі України. Компанія є найбільшим туроператором України та станом на 2018 рік займала 30 % ринку виїзного туризму України. Розгорнута організаційно-правова характеристика ТОВ «ДЖОІН АП!» наведена в пункті 1.3.

2) Для детального аналізу структури обслугованих туристів за цілями відвідування, за віковими категоріями, за напрямками турів на ТОВ «ДЖОІН АП!» запропоновано щоквартально заповнювати наступну таблицю, що допомагатиме краще планувати діяльність підприємства та відстежувати динаміку та загальні тенденції.

Таблиця 3.1. Аналіз структури обслугованих туристів

Показник	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
Реалізовано туристичних путівок:				
- у тому числі іншим організаціям				
- безпосередньо населенню				
з них:				
- громадянам України для подорожі в межах України				
- громадянам України для подорожі за кордон				
- з них по країнах СНД				
- іноземцям для подорожі в межах України				
- з них громадянам країн СНД				
з них за метою туризму:				
- службова, ділова, навчання				
- дозвілля, відпочинок				
- лікування				
- спортивний туризм				
- спеціалізований туризм				

3) Задля цілей аналізу основних фінансово-економічних показників варто використовувати інформацію, що наведена у фінансовій звітності ТОВ «ДЖОІН АП!» та порівнювати показники досліджуваного періоду з показниками попереднього. Найбільш оперативною інформацією для такого дослідження є фінансова звітність підприємства за 2022 рік, на основі якої і було проведено наступний аналіз. (табл.3.2)

Таблиця 3.2. Аналіз основних фінансово-економічних показників

Показники	Роки		Відносне відхилення
	2021	2022	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	34 265.00	7 196.00	- 27 069
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	907.00	217.20	- 689,80
Інші операційні доходи	16 005.00	18 103.00	2 098,00
Інші операційні витрати	61 222.00	92 355.00	31 133,00
Фінансовий результат до оподаткування	- 69 858.00	- 123 229.00	- 53 371,00
Чистий фінансовий результат – збиток	- 69 858.00	- 123 229.00	- 53 371,00
Основні засоби	2 743.00	1 301.00	- 1 442,00
Оборотні активи	338.00	101.00	- 237
Власний капітал	72 671.00	72 671.00	0
Валюта балансу	829 185.00	1 063 444.00	234 259

Фондовіддача	$34\,265.00 : 2\,743.00 = 12,49$	$7\,196.00 : 1\,301.00 = 5,53$	- 6,96
Фондомісткість	$2\,743.00 : 34\,265.00 = 0,08$	$1\,301.00 : 7\,196.00 = 0,18$	0,1
Рентабельність ОЗ	-	-	Збиток
Коефіцієнт оборотності ОК	$907.00 : 45\,400 = 0,02$	$217.20 : 55\,205 = 0,004$	- 0,016
Коефіцієнт завантаженості	$45\,400 : 907.00 = 50,05$	$55\,205 : 217.20 = 254,17$	204,12
Рентабельність оборотних коштів	-	-	Збиток
Продуктивність праці	$2\,453\,502 : 850 = 2\,886,47$	$2\,785\,632 : 850 = 3\,277,21$	390,74
Трудомісткість продукції	$10\,720 : 2\,453\,502 = 0,005$	$10\,720 : 2\,785\,632 = 0,004$	-0,001
Фондоозброєність	$2\,743.00 : 850 = 3,23$	$1\,301.00 : 850 = 1,53$	- 1,7
Зарплатомісткість продукції	$11\,861\,055 : 2\,085\,653 = 5,69$	$12\,450\,000 : 2\,100\,000 = 5,93$	0,24
Рентабельність активів	-	-	Збиток
Рентабельність власного капіталу	-	-	Збиток
Рентабельність продукції	-	-	Збиток
Рентабельність операційної діяльності	-	-	Збиток

Почнемо аналіз основних фінансово-економічних показників з ефективності використання основних засобів, що використовуються для забезпечення надання туристичних послуг без залучення сторонніх організацій. Оцінивши показники ефективності використання основних засобів, можна зробити висновок, що спостерігається загальне зменшення їх вартості на 1 442,00 тис. грн. Аналізуючи безпосередньо самі показники, можемо спостерігати, що фондомісткість є величиною зворотною до фондовіддачі, яка, в свою чергу, повинна мати тенденцію до збільшення. На ТОВ «ДЖОІН АП!» спостерігається зворотня тенденція, а саме показник фондовіддачі зменшився на 6,96, а фондомісткість незначно зросла на 0,1. Проте варто зазначити, що підприємство не є виробничим, тому низькі показники ефективності використання основних засобів не сильно впливають на загальний фінансовий результат діяльності підприємства. А за період, що аналізується рентабельність основних засобів не оцінюється, оскільки діяльність підприємства у 2022 років була збитковою.

Щодо ефективності використання оборотних коштів підприємства ТОВ «ДЖОІН АП!», то зниження коефіцієнту оборотності ОК, який і так є меншим

одиниці, свідчить про неефективне використання оборотних коштів. Коефіцієнт завантаженості відображає скільки оборотних коштів підприємства приходить на 1 грн реалізованої продукції, даний показник має тенденцію до збільшення, що свідчить про покращення використання оборотних коштів. Рентабельність оборотних коштів, характеризує відносну прибутковість оборотних активів, позитивним буде збільшення, проте знову ж таки, розрахунки рентабельності неможливі.

Щодо аналізу ефективності використання трудових ресурсів на ТОВ «ДЖОІН АП!», можна спостерігати збільшення кількості послуг, наданих за одиницю часу, за умови незмінної чисельності персоналу, що, відповідно, позитивно вплинуло на показник продуктивності праці. В свою чергу, це також вплинуло на показник трудомісткості продукції, який незначно, але зменшується. Збільшення фонду оплати праці призвело до збільшення показника зарплатомісткості продукції, оскільки він показує скільки ж гривень заробітної плати працівників припадає на 1 гривню наданої послуги.

Як вже вказано, оскільки результатом діяльності ТОВ «ДЖОІН АП!» був збиток, розрахунки рентабельності активів, власного капіталу, продукції та операційної діяльності.

Отже, ТОВ «ДЖОІН АП!» рекомендовано переглянути ціну наданих послуг, враховуючи показники їх собівартості, та встановити чіткі терміни оплати, що позитивно вплине на показники ефективності використання оборотних коштів. Щодо показників ефективності використання основних засобів, то, як зазначалось вище, підприємство не є виробничим, тому технічне переоснащення не є першочерговою потребою.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 3

За результатами дослідження організації і методики аналізу на туристичних підприємствах та проведення аналізу ТОВ «ДЖОІН АП!» було встановлено наступне :

1. Основні аспекти та значення аналізу включають отримання інформації, розуміння складних ситуацій, прийняття рішень, прогнозування, виправлення помилок і вдосконалення процесів, підтримка досліджень і наукової роботи, управління ресурсами, моніторинг та оцінка виконання та створення знань і нових ідей.

2. Залежно від ролі аналізу в управлінні вирізняють управлінський (внутрішній) аналіз, що забезпечує аналітичною інформацією керівництво підприємства та фінансовий (зовнішній) аналіз, який забезпечує зовнішніх користувачів інформацією про підприємство.

3. Джерела інформації для проведення аналізу - це всі дані, що містять документи бухгалтерського, статистичного й оперативного обліку, а також усі види звітності, первинна облікова документація. Найважливіша роль в інформаційному забезпеченні аналізу належить бухгалтерському обліку і звітності, де найбільше повно відображено господарські явища, процеси, їх результати.

4. Для аналізу діяльності на туристичному підприємстві на прикладі ТОВ «ДЖОІН АП!», а саме обсягу пропозиції і реалізації туристичних послуг, було розроблено чіткий план проведення та форму внутрішнього звіту.

5. Провівши аналіз основних фінансово-економічних показників ТОВ «ДЖОІН АП!» рекомендовано переглянути ціну наданих послуг, враховуючи показники їх собівартості, та встановити чіткі терміни оплати, що позитивно вплине на показники ефективності використання оборотних коштів. Щодо показників ефективності використання основних засобів, то, як зазначалось вище, підприємство не є виробничим, тому технічне переоснащення не є першочерговою потребою.

РОЗДІЛ 4.
МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З ТЕМИ «СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ТУРИСТИЧНИХ
ПІДПРИЄМСТВ»

4.1. Розробка методики проведення лекційних занять

Розробка методики проведення лекційних занять є етапом у підготовці викладача до викладання матеріалу. Для отримання успішних результатів студентів в процесі вивчення дисципліни необхідно враховувати мету навчання, можливості аудиторії, рівень початкової підготовки.

Розроблено орієнтовний загальний план, який служить основою для створення методики та планів окремих лекційних занять, деякі з яких буде наведено далі.

Етап 1: Аналіз аудиторії

1.1. Визначення рівня підготовки аудиторії: Оцінка рівня знань та підготовки студентів щодо теми лекцій, що допомагає адаптувати матеріал до потреб слухачів.

1.2. Визначення інтересів: Визначення можливості підключення цікавого матеріалу, прикладів та практичних застосувань теми, які зацікавлять аудиторію.

Етап 2: Визначення мети лекції

2.1. Формування основної ідеї: Визначення основної ідеї та цілей, які необхідно передати аудиторії.

2.2. Орієнтація на результат: Визначення які знання чи навички студенти повинні отримати після лекцій.

Етап 3: Розробка структури лекції

3.1. Визначення теми та підтем: Визначення основної теми лекції та її ключових підтем. Забезпечення логічного порядку викладання, щоб ідеї розвивалися.

3.2. Вибір методів викладання та забезпечення різноманітності методу: Обрання методів викладання, які найкраще відповідають характеру матеріалу та потребам аудиторії (лекція, демонстрація, відеоматеріали, групова робота тощо).

Планування лекції саме по темі «Сталий розвиток та діяльність туристичних підприємств» доцільним буде керуватись наступним планом лекцій.

Лекція 1. Засади сталого розвитку діяльності туристичних підприємств

1.1. Актуальність питання сталого розвитку

1.2. Економічна сутність операцій, що стосуються діяльності туристичних підприємств на засадах сталого розвитку

1.3. Висновки по темі

Лекція 2. Теоретичні основи обліку та аналізу діяльності туристичних підприємств на засадах сталого розвитку

2.1. Регулювання обліку діяльності туристичних підприємств на засадах сталого розвитку

2.2. Нормативні документи, що регулюють облік такої діяльності

2.3. Висновки по темі

Лекція 3. Облікове забезпечення управління туристичним підприємством на засадах сталого розвитку

3.1. Організація облікового процесу на туристичних підприємствах на засадах сталого розвитку

3.2. Первинний, синтетичний та аналітичний облік

3.3. Податковий облік

Отже, в проведенні лекції важливим є систематизація знань, що допомагає студентам уявити загальну картину предмету та з'єднати всі аспекти теми. Ефективні лекції включають інтерактивні методи, які залучають студентів до процесу вивчення, а застосування прикладів, кейсів та дискусій створює можливість для активної участі та кращого засвоєння матеріалу.

4.2. Розробка методики проведення практичних занять

Розробка методики проведення практичних занять включає в себе декілька ключових етапів, які спрямовані на максимальне залучення студентів та практичне використання набутих знань.

Етап 1: Визначення цілей та завдань практичного заняття: Визначення основних цілей, яких студенти повинні досягти після завершення практичного заняття, та формулювання конкретних завдань.

Етап 2: Вибір методів та засобів навчання: Визначення найефективніших методів, що підходять до конкретної теми, залежно від потреб, визначених цілей та завдань.

Етап 3: Застосування активних практичних методів навчання.

Враховуючи ці етапи було розроблено та введено в навчальний процес наступні плани практичних занять саме по темі «Сталий розвиток та діяльність туристичних підприємств».

Семінар 1. Засади сталого розвитку діяльності туристичних підприємств

- 1.1. Визначення цілей, завдань та актуальності питання сталого розвитку.
- 1.2. Дослідження економічної сутності операцій, що стосуються діяльності туристичних підприємств на засадах сталого розвитку, на прикладах діючих підприємств.
- 1.3. Висновки по темі семінару.

Семінар 2. Теоретичні основи обліку та аналізу діяльності туристичних підприємств на засадах сталого розвитку

- 2.1. Визначення цілей регулювання обліку та дослідження актуальних змін.
- 2.2. Дослідження нормативних документів, що регулюють облік такої діяльності.
- 2.3. Дослідження регулювання обліку на прикладах діючих підприємств.
- 2.4. Висновки по темі семінару

Семінар 3. Облікове забезпечення управління туристичним підприємством на засадах сталого розвитку

- 3.1. Визначення мети та значення організації облікового процесу на туристичних підприємствах на засадах сталого розвитку

3.2. Дослідження специфіки первинного, синтетичного та аналітичного обліку на прикладах діючих підприємств.

3.3. Дослідження специфіки податкового обліку на прикладах діючих підприємств.

3.4. Висновки по темі семінару

Отже, семінарські заняття відіграють важливу роль у системі навчання, забезпечуючи студентам можливість активної участі та поглиблення знань. Важливим є можливість взаємодії та обговорення тем, що допомагає не тільки глибше розуміти теоретичну частину, але й практично застосовувати отримані навички.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 4

За результатами дослідження та розробок методики проведення лекційних та практичних занять по темі «Сталий розвиток та діяльність туристичних підприємств» встановлено наступне :

1. Для отримання успішних результатів студентів в процесі вивчення дисципліни необхідно враховувати мету навчання, можливості аудиторії, рівень початкової підготовки.

2. В проведенні лекції важливим є систематизація знань, що допомагає студентам уявити загальну картину предмету та з'єднати всі аспекти теми. Ефективні лекції включають інтерактивні методи, які залучають студентів до процесу вивчення, а застосування прикладів, кейсів та дискусій створює можливість для активної участі та кращого засвоєння матеріалу.

3. Розробка методики проведення практичних занять включає в себе визначення цілей та завдань практичного заняття, вибір методів та засобів навчання та безпосередньо застосування активних практичних методів навчання.

4. Семінарські заняття відіграють важливу роль у системі навчання, забезпечуючи студентам можливість активної участі та поглиблення знань. Важливим є можливість взаємодії та обговорення тем, що допомагає не тільки

глибше розуміти теоретичну частину, але й практично застосовувати отримані навички.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Провівши дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю туристичним підприємством на засадах сталого розвитку на прикладі ТОВ «ДЖОІН АП!» зроблено певні висновки :

- Туристична діяльність набуває дедалі більшого значення для світової економіки, а Україна належить до найбільш потужних та динамічних галузей економіки та регіонального розвитку. У 2020 році було прийнято Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Туризм підтримує наступні глобальні цілі Сталого Розвитку: подолання бідності, міцне здоров'я та благополуччя, якісна освіта, гідна праця та економічне зростання, інновації та інфраструктура, скорочення нерівності, сталий розвиток міст і спільнот. Проте сучасні події поставили розвиток цієї галузі на довготривалу паузу.

- Основними напрями обліку на ТОВ «ДЖОІН АП!» визначено облік розрахунків з покупцями (клієнтами – споживачами туристичних послуг), облік витрат та доходів такої діяльності. Для більш детального обліку було запропоновано ввести аналітичні рахунки першого та другого порядку для деталізації в частині місця надання послуг (по Україні чи за кордоном).

- Для цілей аналізу будь-якого підприємства, зокрема такого підприємства туристичної галузі, як ТОВ «ДЖОІН АП!» доцільно розглядати такі види звітності, як фінансова, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства, статистична, що формується для Держкомстату України, управлінська, що передбачає ведення окремих оперативних форм звітності для власних потреб та швидкого аналізу. Для більш оперативного аналізу було запропоновано та введено в практичну діяльність нову форму управлінського звіту, що дає змогу краще розуміти запити ринку.

- ТОВ «ДЖОІН АП!» рекомендовано переглянути ціну наданих послуг, враховуючи показники їх собівартості, та встановити чіткі терміни оплати, що позитивно вплине на показники ефективності використання оборотних коштів.

- Щодо методики викладання, можна зробити висновки, що лекції є важливими, оскільки така систематизація знань допомагає студентам уявити загальну картину предмету та з'єднати всі аспекти теми. Семінарські заняття відіграють важливу роль у системі навчання, забезпечуючи студентам можливість активної участі та поглиблення знань. Важливим є можливість взаємодії та обговорення тем, що допомагає не тільки глибше розуміти теоретичну частину, але й практично застосовувати отримані навички.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Взаємний вплив економіки та природного середовища в сучасному світі: політика, стратегії, технології: монографія / Л.А. Мусіна, А.В. Ямчук, Т.К. Кваша. – К.: УкрІНТЕІ, 2012. – 260 с.
2. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу: навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2004. - 192 с.
3. Відновлення туризму під час війни: скільки податків принесла туристична галузь України цього року? URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2891/restoring-tourism-during-the-war-how-much-tax-did-ukraines-tourism-industry-bring-in-this-year>
4. Замула, І. В., & Кирилюк, Д. Р. (2023). Розвиток екологічного туризму в Україні. Економіка, управління та адміністрування, (2(104), 3–9. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-3-9](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-3-9)
5. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
6. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
8. У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ «Про підтримку розвитку туризму в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127/2001#Text>
9. У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ «Про заходи щодо забезпечення реалізації державної політики у галузі туризму». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213/2001#Text>
10. Колісник Г.М. Бухгалтерський облік в туризмі: навчальний посібник / Г.М. Колісник, Л.О. Гелей, Т.П. Данканич. — Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2016. — 140 с
11. Особливості організації та обліку туристичної діяльності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0046697-03#Text>

12. Бухгалтерський облік: Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.050100 «Облік і аудит» – Одеса: ОНЕУ, 2012. 670 с.
13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>
14. Бондар А. В. Удосконалення організації управління фінансовою діяльністю підприємства / А. В. Бондар, Г. А. Семенов // Економічний вісник НГУ, 2004. – № 1. – С. 63-75.
15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>
16. СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ, УМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/filjuk.htm
17. Здійснюєте туроператорську чи турагентську діяльність: що з ПДВ? URL: <https://news.dtki.ua/taxation/pdv/56722-zdiisniujete-turooperatorsku-ci-turagentsku-diialnist-shho-z-pdv>
18. ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
19. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
20. Мальська М.П., Бордун О.Ю. Організація та планування діяльності туристичних підприємств: Теорія та практика: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 310 с.
21. Державна служба статистики України. URL: www.kyiv.ukrstat.gov.ua
22. Сидоренко І. О. Конкурентоспроможність туристичних підприємств в Україні. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/sydorenko2.htm
23. Агафонова Л.Г. Проблеми державного регулювання розвитку туризму в Україні // Культура і освіта фахівців туристичної сфери: сучасні тенденції та прогнози. – К.: КУТЕП, 2005.

24. Рошко Н.Б. Особливості обліку туристичних послуг, обумовлені специфікою туристичної діяльності. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpn/2010_6/20_OsOT.pdf.
25. Алейнікова Г.М. Еколого-економічна стратегія сталого розвитку туризму // Вісник ДІТБ. – Донецьк, 2004.
26. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001.
27. Вишневська О.О. Туристична індустрія у глобалізаційному вимірі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 28 травня 2009 року. – Харків, 2009.
28. Оподаткування та облік туристичної діяльності. URL: <http://parusconsultant.com/?doc=02PTZ5978E>
29. Сидоренко І. О. Напрями щодо удосконалення системи управління якістю діяльності туристичних підприємств (організацій, фірм) в сучасних умовах господарювання: Збірник наукових праць. 2005.
30. Стоян К. С., Широка В. В. Теоретичні засади вдосконалення бізнесмоделі туристичного підприємства. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_1_42